

SUV TA'MINOTI KORXONALARIDA BOSHQARUV HISOBI TIZIMINI SHAKLLANTIRISH VA JORIY ETISH BOSQICHLARI

*“TIQXMMI” MTUning I-bosqich tayanch doktoranti, SDVMCHBU Toshkent filiali
“Iqtisodiyot, buxgalteriya hisobi va audit” kafedrasida assistenti*

Primova Shahnoza Komiljonovna

*SDVMCHBU Toshkent filiali Buxgalteriya hisobi va audit (qishloq xo'jaligida)
yo'nalishi, II-bosqich 21-61-guruh talabasi*

To'laganov Bobur

Suv ta'minoti va kanalizatsiya tarmog'ini isloh qilish uchun davlat mablag'larining yetishmasligi, xususiy sektor tomonidan ishonchsizlik, murakkab va ba'zan bir-biriga zid bo'lgan qonunchilik bazasi sharoitida bugungi kunda bankrotlik holatidan chiqish yo'lini ta'minlaydigan yangi texnologiyalarni topish maqsadga muvofiq.

Suv ta'minoti va kanalizatsiya korxonalarida faoliyatining amaldagi amaliyotiga boshqaruv hisobi va tahlilini joriy etish va qo'llash orqali moliyalashtirishning ichki zahiralarni aniqlash mumkin. Bu batafsil rejalar, byudjetlar va xarajatlar stavkalarini ishlab chiqish, xizmatlar ko'rsatish samaradorligini baholash va maqsadli ko'rsatkichlarni belgilash, tabiiy ishlab chiqarish ko'rsatkichlari va birlik xarajatlarini ko'rsatadigan byudjetlarni shakllantirish xarajatlarining o'zaro bog'liqligini hisobga olish, turli hil xarajatlar samaradorligini solishtirish imkonini beradi. Shuningdek, korxonada ichidagi bo'limlar, kapital qo'yilmalar bo'yicha xarajatlarni o'z ichida oladi. Suv ta'minoti va kanalizatsiya korxonalarida boshqaruv hisobining asosiy vazifasi ushbu korxonalarining kundalik boshqaruvi uchun qo'llaniladigan asosiy nazorat omillarini aniqlash va ular bo'yicha hisobotlarni belgilangan talablarga muvofiq va o'z vaqtida shakllantirishdan iborat. Boshqaruv hisoboti eng ko'p shakllantiriladigan asosiy nazorat omillari:

- tashkilotning alohida rahbarlari bilan bog'liq daromadlar va xarajatlar, ya'ni ular javobgar bo'lgan daromadlar va xarajatlar. Ushbu menejerlar tarkibiga umuman suv xo'jaligi faoliyati uchun mas'ul bo'lgan bosh direktor, suv ta'minoti va kanalizatsiya bo'yicha bosh direktor o'rinbosari, xizmat ko'rsatish yoki hududiy bo'lim boshliqlarining tejamkor ishlab chiqarish faoliyati uchun mas'ul bo'lganlar kiradi.

Suv ta'minoti va kanalizatsiya bo'yicha faoliyat, ish samaradorligi uchun quyidagilar zarur:

- resurslardan foydalanish - xodimlar, energiya, materiallar va boshqalar.
- biznes jarayonlarining samaradorligi, unumdorligi va samaradorligi.

Boshqaruv hisobi tizimini yaratishda amalga oshirishga yondashuvni tanlashga rahbariyatga zarur bo'lgan ma'lumotlar (ob'ektlarni boshqarish xizmatlari va boshqalar), vakolatlar qanday berilganligi (bo'limlar, ob'ektlar darajasida) kabi omillar katta ta'sir ko'rsatadi, va hokazo), faoliyat turi yoki tashkilot faoliyat ko'rsatadigan soha, qilingan xarajatlar turlari bo'yicha tarkib topadi.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, suv va kanalizatsiya tarmog'i korxonalarida boshqaruv hisobi tizimi mavjud emas. Rivojlanishlar bilan suv ta'minoti va kanalizatsiya korxonalarida boshqaruv hisobi tizimini joriy etish ko'p jihatdan ommaviy madaniy islohot bo'ladi, chunki u "buyruqbozlik boshqaruvi" modelidan "tijoriy boshqaruv" modeliga o'tish bilan bog'liq. Bunday o'zgartirish ancha murakkab va uzoq davom etadigan jarayon bo'lib, bosh direktor va bosh direktor o'rinbosarlarining ijrochi boshqaruv guruhi tomonidan qo'llab-quvvatlanishi kerak.

Umuman olganda, bir necha bosqichlarni ajratib ko'rsatish mumkin, ular yordamida korxonalarda boshqaruv hisobi tizimini shakllantirish mumkin.

Birinchi bosqich ancha vaqtdan beri mavjud bo'lgan tashkilotlar uchun xosdir: sanoat korxonalarini ushbu guruhga kiritish mumkin, chunki so'nggi yillarda korxonalar infratuzilmasida jiddiy o'zgarishlar bo'lmagan. Bularga, suv ta'minoti korxonalarini misol qilib kiritish mumkin. Birinchi bosqichning vazifalari tashkilotning mavjud axborot tizimini, asosan, buxgalteriya tizimini tavsiflash va tahlil qilishdir. Bu bosqichning natijasi tashkiliy-boshqaruv tuzilmasi sxemasi, korxonaning axborot oqimlari, buxgalteriya hisobi tizimining tavsifi hisoblanadi. Shuningdek, mavjud boshqaruv hisobi tizimini tashkil etishning xususiyatlari va kamchiliklarini aniqlanishi kerak.

Ikkinchi bosqichda korxonani samarali boshqarish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarning sifat va miqdoriy tarkibi aniqlanadi. Mavjud axborot tizimidagi bo'shliqlar sabablariga oydinlik kiritiladi, Boshqaruv tizimidagi o'zgarishlar hajmi taxmin qilinadi.

Uchinchi bosqichda menejerlarning ehtiyojlarini qondiradigan ma'lumotlarni to'plash va qayta ishlash va taqdim etishga qodir bo'lgan tegishli rasmiylashtirilgan tizim taqdim etilishi kerak. Bu yerda mas'uliyat markazlari mas'ul qaror qabul qiluvchilar tomonidan boshqariladigan tashkilot ichida segmentlar ajratilgan.

To'rtinchi bosqich boshqaruv hisoboti tizimini qurish bilan tavsiflanadi, Bu mas'uliyat markazlari tomonidan tuzilgan va ma'lum darajadagi batafsil ma'lumotlarga ega buxgalteriya hisobi va tahliliy mutaxassislar uchun zarur bo'lgan barcha ma'lumotlarni o'z ichiga olgan hisobotlar va xulosalar to'plamidir.

Beshinchi bosqichda boshqaruv hisobi tizimi loyihalashtiriladi. Ushbu bosqichda tahlil boshqaruv hisobining ajralmas qismi sifatida ishlaydi. Korxonaning moliyaviy-xo'jalik faoliyatini baholash boshqaruv tahliliy hisoboti va uni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish, shuningdek, xo'jalik yurituvchi sub'ekt faoliyatidagi kamchiliklarni o'z vaqtida aniqlash va bartaraf etish, zahiralarni topish asosida amalga oshiriladi.

Moliyaviy ahvolni va uning to'lov qobiliyatini yaxshilash uchun, korxonalarda boshqaruv hisobi tizimini shakllantirishning yakuniy bosqichi korxonaning tarkibiy bo'linmalari faoliyatini byudjetini rejalashtirish tizimlari va tashkilot faoliyati uchun jamlanma byudjetni rejalashtirish tizimidan iborat bo'lgan moliyaviy rejalashtirish tizimini tashkil etish maqsadga muvofiq.

Nazariyaga asoslanib, biz ushbu sohaning eng yorqin vakillaridan biri sifatida suv ta'minoti va kanalizatsiya korxonalarini uchun boshqaruv hisobi tizimini qurish bosqichlarini ishlab chiqamiz. Ularni quyidagicha ifodalash mumkin:

- biznes funktsiyalarini loyihalash va biznes jarayonlarini aniqlash;
- moliyaviy xizmatlar strukturasi chuqur o'rgangan holda yangi tashkiliy-ishlab chiqarish tuzilmasini yaratish;
- mavjud axborot tashkilotining tavsifi, boshqaruv axborot tizimini yaratish;
- zarur boshqaruv ma'lumotlariga qo'yiladigan talablarni aniqlash;
- menejrlarni zarur boshqaruv ma'lumotlari bilan ta'minlay oladigan tizimni qurish (mas'uliyat markazlarini belgilash);
- boshqaruv hisoboti tizimini ishlab chiqish;
- ichki tahlil tizimini yaratish;
- moliyaviy rejalashtirishni qurish.

Aksariyat biznes funktsiyalarini aniqlash boshqaruv hisobi ob'ektlari (nimalarni hisobga olish kerak) va sub'ektlarni (kimlar hisobga olinadi) aniqlash uchun zarur. Biznes funktsiyalari ro'yxati tarkibiy bo'linmalar ro'yxatiga to'g'ri keladi. Masalan, "Sotish" biznes funktsiyasini xaridorlar bo'limi, "Xarid qilish"ni ta'minot bo'limi bajarishi mumkin. Biroq, shuni ta'kidlash kerakki, eng muhim loyihalar yoki xaridlar, masalan, bosh direktor tomonidan shaxsan amalga oshirilishi mumkin: Masalan, kanalizatsiya tozalash inshootlarini qurish yoki yuqori texnologiyali uskunalarni yangilash loyihasi.

Shunday qilib, boshqaruv hisobi sub'ektlarini faqat tashkiliy tuzilma nuqtai nazaridan tavsiflash bilan cheklanib bo'lmaydi, chunki boshqaruv hisobining juda muhim jihatlari bosh direktorni ishtiroki orqali amalga oshiriladi. Bundan tashqari, shuni ta'kidlash kerakki, yirik loyihani amalga oshirish, masalan, kanalizatsiya tozalash inshootlarini qurish, turli bo'limlarning mutaxassislarini tomonidan amalga oshirilishi mumkin. Bunday loyihaning davomiyligi butun bo'limning hayot aylanishi bilan taqqoslanadi. SHuning uchun, ba'zida biznes funktsiyasi loyiha, eksperimental biznes yo'nalishi va boshqalar bo'lishi mumkin. Biznes funktsiyalarini qidirish orqali korxonada qanday ishlashini aniqlash imkoniyati paydo bo'ladi. Suv ta'minoti va kanalizatsiya korxonalarining biznes jarayonlari va biznes funktsiyalarining tavsifi, o'z navbatida, moliyaviy javobgarlik markazlari bo'lgan asosiy faoliyat turlarini, asosiy faoliyatni amalga oshiruvchilarni aniqlashga imkon beradi. SHuningdek, ushbu voqea boshqaruv hisobi sub'ektlarini, ya'ni buxgalteriya hisobi hodisasini bevosita ro'yxatdan o'tkazadigan va ushbu buxgalteriya hodisasi uchun javobgar bo'lgan shaxslarni aniqlash imkonini berdi. Boshqaruv hisobi ob'ektlari ham aniqlandi, ularning ko'pchiligi "xarajatlar, daromadlar" guruhlariga birlashtirilishi mumkin.

Suv ta'minoti va kanalizatsiya korxonalarida boshqaruv hisobini joriy etish masalasini muhokama qilganda shuni esda tutish kerakki, boshqaruv hisobi tizimining eng muhim xususiyati xarajatlarni hisobga olishning samaradorligi hisoblanadi. Boshqaruv hisobi tomonidan yaratilgan ma'lumotlar boshqaruv hisobi protsedurasining zaruriy tarkibiy qismidir. SHu sababli, suv ta'minoti va kanalizatsiya korxonalarining turli xil moliyaviy

xizmatlarini bitta moliya bo'limiga birlashtirish maqsadga muvofiq ko'rinadi, ularning asosiy moliyaviy funktsiyalari:

-moliyaviy hisob - moliyaviy hisoblarni yuritish, moliyaviy nazorat va moliyaviy hisob va hisobotlarni tayyorlash;

-moliyaviy rejalashtirish - o'rta muddatli moliyaviy rejalarni ishlab chiqish, tarif siyosati va rejalarini shakllantirish;

- boshqaruv hisobi - byudjetlashtirish, byudjet nazorati va moliyaviy maslahat xizmatlarini ko'rsatish va ishlab chiqarish, muhandislik va yordamchi xizmatlar rahbarlariga yordam berish.

Moliyaviy menejmentning ushbu tuzilmasi bosh direktorning moliyaviy xizmatlar bo'yicha o'rinbosariga ijro etuvchi boshqaruv guruhining a'zosi bo'lishiga imkon beradi va barcha moliyaviy masalalarda vodokanalning manfaatlarini himoya qilishi mumkin. Ijroiya boshqaruv guruhi islohotlar rejalarining amalga oshirilishini ta'minlash va tadbirkorlik amaliyotini modernizatsiya qilish uchun javobgar bo'ladi.

Moliyaviy xizmatlar yagona boshqaruv doirasida to'liq integratsiyalashgan bo'lib, vodokanalda moliyaviy menejmentni rivojlantirish jarayonida bosh direktor o'rinbosarlari va tarkibiy bo'linmalar rahbarlari birgalikda rahbarlik qilishlari mumkin. Bundan tashqari, takrorlash yoki o'zaro bog'liqlikni oldini olish uchun rol va mas'uliyatni aniq belgilash va uyg'unlashtirish mumkin. Hozirgi vaqtda suv ta'minoti korxonalarida bo'lgani kabi, bosh direktorning iqtisodiyot, buxgalteriya hisobi va moliya bo'yicha bitta o'rinbosari nazorati ostida barcha moliyaviy funktsiyalarni to'liq birlashtirmaydi. Buxgalteriya hisobi, rejalashtirish-iqtisodiy bo'lim, abonent bo'limi turli rahbarlarga hisobot beradi, bu ko'pincha harakatlarda nomuvofiqlikka, qimmatli ma'lumotlarning yo'qolishiga olib keladi (1-jadval).

Suv ta'minoti tashkilotlarida bo'limlarning funktsiyalari

Bo'limlar	Funktsiyalar
Buxgalteriya bo'limi	Boshlang'ich buxgalteriya hisobi xujjatlari, moliyaviy hisob, soliqlar hisobi va hisobotlarni yuritish va tuzish
Iqtisodiy rejalashtirish bo'limi	Tariflarni shakllantirish, choraklik va yillik statistik hisobotlarni tuzish
Mijozlarga xizmat ko'rsatish bo'limlari	Xizmat ko'rsatish va to'lovlarni qabul qilish hamda hisob-kitoblarni amalga oshirish

1-jadval

Suv ta'minoti tashkilotlarida bo'limlarning funktsiyalari

Bo'limlar Funktsiyalar Buxgalteriya bo'limi Boshlang'ich buxgalteriya hisobi xujjatlari, moliyaviy hisob, soliqlar hisobi va hisobotlarni yuritish va tuzish

Iqtisodiy rejalashtirish bo'limi Tariflarni shakllantirish, choraklik va yillik statistik hisobotlarni tuzish

Mijozlarga xizmat ko'rsatish bo'limlari. Xizmatko'rsatish va to'lovlarni qabul qilish hamda hisob-kitoblarni amalga oshirish

1-jadval va namunaviy tashkiliy tuzilmaning tahlili funktsiyalarning qator kamchiliklari va

vazifalari ayrim hollarda aniq belgilanmaganligi, funktsiyalarning takrorlanishi yoki o'xshashligi bo'lishi mumkinligi aniqlandi. Bundan tashqari, uzoq muddatli moliyaviy rejalashtirish, byudjetlashtirish va byudjet nazoratiga e'tibor berilmaydi. Boshqaruv hisobi va ish faoliyatini monitoring qilish ma'lumotlari hamda moliyaviy xizmatlarning biznes-rejalari to'liq tayyorlanmagan.

Shunday qilib, biz taklif qilayotgan moliyaviy menejmentning tashkiliy tuzilmasi korxonadagi joriy tuzilmasidan birinchi navbatda boshqaruv xizmatlari uchun zarur bo'lgan axborotni shakllantirishga qaratilganligi bilan farq qiladi. Boshqaruv hisobining vazifalari rejalashtirish, rivojlantirish va iqtisodiyot bo'limi tomonidan amalga oshirilishi mumkin. Funktsional jihatdan ushbu bo'lim nafaqat hisobot davrlari uchun xarajatlar hisobini yuritish, iste'molchilar toifalari bo'yicha alohida xizmatlar uchun xarajatlar smetasini ishlab chiqish, balki narx siyosatini amalga oshirish, shuningdek byudjetlarni tuzish va ularning bajarilishini tahlil qilish, ichki hisobotlarni sharhlash uchun mo'ljallangan. Suv ta'minoti va kanalizatsiya korxonalarida katta miqdordagi ma'muriy ma'lumotlar, ishlab chiqarish ma'lumotlari, xodimlar statistikasi va boshqalar mavjud. Biroq, amaliyot shuni ko'rsatadiki, bu ma'lumot manbalaridan kam foydalanish mumkin. Operativ nazorat, chunki ma'lumotlarga kirishni tashkil etishda qiyinchiliklar mavjud, kerakli ma'lumotlarni belgilangan formatda tayyorlash uchun zarur kompyuter tizimlari mavjud emas, to'plangan ma'lumotlarning ta'riflari yo'q va natijada integratsiyalashgan ma'lumotlarning noto'g'riligi mavjud. Natijada, operativ boshqaruv ma'lumotlari va statistik ma'lumotlar faqat cheklangan miqdordagi shakllarda mavjud bo'lib, har qanday kerakli ma'lumotlarni yaratish mashaqqatli va murakkab yig'ish ishlarini talab qiladi. Ehtimol, eng muhimi, to'plangan har qanday ma'lumotlarning haqqiyiligi deyarli har doim shubha ostida ko'rinadi.

Shu sababli, vodokanallar samarali boshqariladigan suv ta'minoti va kanalizatsiya korxonalariga aylanishi uchun ularning rahbarlari moliyaviy nazorat va xarajatlar va daromadlar, mehnat xarajatlari hisobiga alohida e'tibor qaratgan holda barcha asosiy kirish va natijalar bo'yicha zamonaviy boshqaruv ma'lumotlarini olishlari kerak va ishlab chiqarish hajmlari (miqdoriy va sifat mezonlari) resurslarni boshqarish va ayniqsa, inson resurslari, elektr energiyasi va boshqalarni nazorat qilishi lozim.

Bunday ma'lumotlarni talab qlinadigan vaqt oralig'ida talab qlinadigan shaklda taqdim etish faqat suv va kanalizatsiya korxonalarida kompyuter tizimlaridan foydalanilgan taqdiridagina amalga oshirilishi mumkin. Boshqaruv axborot tizimi suv xo'jaligida ilg'or kompyuter tizimlarini bosqichma-bosqich joriy etish bilan bog'liq muammolarni hal qilish uchun mo'ljallangan. Iqtisodiy faoliyatning barcha sohalari bir-biriga bog'langan va umumiy markaziy ma'lumotlar bazasidan foydalanish imkoniyatiga ega, bu yerda hamma uchun yagona ma'lumotlar to'plami saqlanadi.

A.Apchurchning fikricha, Boshqaruv axborot tizimi - bu foydalanish mumkin bo'lgan ma'lumotlarni olish uchun turli hil ichki va tashqi manbalardan ma'lumotlarni filtrlaydigan va yo'qotadigan o'zaro bog'langan quyi tizimlar to'plamidir[17, 5 c].

Boshqaruv axborot tizimining tuzilishi har bir aniq suv ta'minoti va kanalizatsiya korxonasiga bog'liq bo'ladi. Respublikamizda turli o'lchamdagi suv quvurlari mavjud. Ba'zi quyi tizimlar (yoki boshqaruv axborot tizimining tarkibiy qismlari) faqat yirik suv ta'minoti korxonalari uchun mos bo'lishi mumkin va ularni amalga oshirish uzoqroq istiqbolga mo'ljallangan bo'lishi mumkin. Suv ta'minotiga nisbatan boshqaruv axborot tizimiga kiritilgan buxgalteriya hisobi tizimidan tashqari, asosiy vositalarni boshqarish tizimi, hisob-kitob va inkassatsiya tizimi, byudjetlashtirish va byudjet nazorati, mijozlar bilan munosabatlarni boshqarish tizimi, xodimlar bilan ishlash kabi tizimlarni nomlash mumkin. boshqaruv tizimi, tizim inventarizatsiyasi, moliyaviy boshqaruv tizimi geografik axborot tizimi va boshqalar. Ushbu quyi tizimlar yoki boshqaruv axborot tizimining tarkibiy qismlari alohida holda mavjud bo'la olmaydi. Ikki yoki undan ortiq tizimlar ma'lumotlarni va ehtimol ma'lumotlarni almashishga loyiqdir. Masalan, xodimlar to'g'risidagi ma'lumotlar buxgalteriya tizimi va xodimlarni boshqarish tizimiga kiritiladi. Biroq, boshqaruv axborot tizimining markaziy bo'g'ini kengroq boshqaruv axborot muhitining bir qismi sifatida buxgalteriya tizimi bo'lib qoladi.

Ko'pgina mavjud ma'lumotlarni tizimlashtirgan boshqaruv axborot tizimisiz tashkilot faoliyati eng yaxshi holatda juda qiyin, eng yomoni esa umuman imkonsiz bo'ladi[17, 5 c].

Boshqaruv axborot tizimi ma'lumotlarni qayta ishlash usullaridan biri axborotni turlarga bo'lish: moliyaviy va nomoliyaviy, sifat va miqdor bo'yicha tasniflashdir. Axborotni shu asosda tasniflash boshqaruv axboroti uchun zaruriy talab hisoblanadi. Biz bosqichma-bosqich amalga oshirishning to'rtinchi bosqichiga, suv ta'minoti va kanalizatsiya korxonalarining boshqaruv hisobiga o'tmoqdamiz.

Miqdoriy ma'lumotlar boshqaruv axborot tizimi va moliyaviy boshqaruv tizimlarining asosiy mahsulotidir, chunki moliyaviy ma'lumotlar faqat miqdoriy hisoblanadi. Masalan, bu asosiy faoliyatdan olingan foyda (zarar), pul shaklida taqdim etiladi. Moliyaviy bo'lmagan ma'lumotlar miqdoriy va sifatli bo'lishi mumkin. Suv ta'minoti korxonalari misolida, sifatli ma'lumotlar qo'shimcha xarajatlarni kamaytirish imkoniyati va boshqalar bo'lishi mumkin. Buxgalteriya ma'lumotlari mavjud vaziyatning to'liq tasavvurini bermasligi yoki vaziyatning yaxlitligini buzmasligi mumkinligi sababli, uni faqat sifatli ma'lumotlar bilan chambarchas bog'liq holda ko'rib chiqish kerak.

Suv ta'minoti va kanalizatsiya tizimida taqdim etilgan boshqaruv ma'lumotlarida moliyaviy ko'rsatkichlar unchalik katta bo'lmagan holda kamroq ahamiyatga ega emas. Ushbu ko'rsatkichlarni o'lchash muhim ichki boshqaruv vositalari sifatida, shuningdek, boshqa tashkilotlarga nisbatan ish faoliyatini tahlil qlish uchun ishlatilishi mumkin. Suv ta'minoti korxonalari nafaqat mijozlarga xizmat ko'rsatish standartlarini takomillashtirish, balki iqtisodiy samaradorlikni tasdiqlash nuqtai nazaridan tobora ko'proq tashq talablarga duchor bo'lmoqda. Bunday ishbilarmonlik muhitida suv ta'minoti va kanalizatsiya korxonalari rahbariyati korxonalarini rivojlantirish, kapital qo'yilmalar rejalarini moliyalashtirish yoki oddiygina xarajatlar bazasini kamaytirishning boshqa maqsadlariga

erishish uchun samaradorlikni oshirish va xarajatlarni kamaytirishga ko'proq e'tibor qaratadi.

Suv ta'minoti va kanalizatsiya korxonalarining moliyaviy ko'rsatkichlari asosiy jihatlari bo'lib quyidagilar hisoblanadi:

- birlik xarajatlarini hisoblash;
- moliyaviy ko'rsatkichlar.

Suv ta'minoti va kanalizatsiya korxonalarini moliyaviy ko'rsatkichlar bo'yicha ma'lumotni muntazam ravishda tayyorlamaydi. Bir qator sohalarda kommunal xizmatlari bo'yicha moliyaviy ma'lumotlar to'plangan bo'lsa-da, ko'rsatkichlar, xususan, ishlab chiqilmoqda va nashr etilmoqda.

Shuni ta'kidlash kerakki, moliyaviy samaradorlik ko'rsatkichlari bo'yicha ma'lumotni yaratish qobiliyati bir qator omillarga bog'liq bo'lishi mumkin, ular quyidagilarni o'z ichiga oladi: moliyaviy tahlilning joriy darajasi, birlik xarajatlarini hisoblash uchun ishlab chiqarish hajmlarining ishonchli tabiiy ko'rsatkichlarining mavjudligi, soddaligi va soddaligini ta'minlash zarurati hamda ishlash ko'rsatkichlarining aniqligini qamrab oladi.

Moliyaviy ko'rsatkichlar hal qiluvchi ahamiyatga ega, chunki bizning fikrimizcha, bugungi kunda tavsiya etilgan moliyaviy ko'rsatkichlarni tanlash mezoni ularni har kunlik va yillik hisoblashning nisbatan qulayligi edi. Samaradorlik ma'lumotlarini qanday yaratish va ulardan foydalanish mumkinligini ko'rib chiqishda, shuningdek, moliyaviy boshqaruv tizimlari va takomillashtirilgan buxgalteriya jadvallarini qo'yish, faoliyat bo'yicha tashkil etilgan samaradorlik ma'lumotlarini to'plash va boshqalar kerak bo'ladi.

Oldindan ishlab chiqilgan samaradorlik ko'rsatkichlari to'plamiga asoslanib joriy samaradorlikni tahlil qilish va monitoring qilish uchun boshqaruv ma'lumotlarini tayyorlash uchun suv ta'minoti va kanalizatsiya korxonalarida boshqaruv hisobi doirasida quyidagi asosiy ko'rsatkichlar ro'yxatini taklif qilishimiz mumkin:

ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGI KO'RSATKICHLARI

- aholining suv ta'minoti xizmatlari bilan qamrovi, %
- aholini suv chiqarish xizmatlari bilan qamrab olish, %
- aholi jon boshiga suv ishlab chiqarish, l/kishi/kun.
- aholi jon boshiga suv iste'moli, l / kishi / kun.
- hisobga olinmagan suv, % m³/km/kun
- iste'molchilarning suv hisoblagichlari bilan qamrab olinishi, %
- taqsimlash tarmog'idagi ichimlik suvi sifatiga qo'yiladigan talablarga muvofiqligi, standartga mos keladigan namunalar%
- oqava suv sifatiga qo'yiladigan talablarga muvofiqligi, standartga mos keladigan namunalarning %
- suv ta'minoti va kanalizatsiya xizmatlariga murojaatlar soni, suv ta'minoti va kanalizatsiya xizmatlariga ulanishlar sonining %
- xodimlar soni, jami xodimlar soni/1000 ta ulanish
- energiya samaradorligi, kVt/m

- suv ta'minoti tarmoqlaridagi shamollar, baxtsiz hodisalar / km / yil
- kanalizatsiya tarmoqlarining tiqlib qolishi, baxtsiz hodisalar/km/yil.

MOLIYAVIY KO'RSATKICHLAR

- to'lovni yig'ish stavkasi, %
- naqd pulda to'lovlarni undirish koeffitsienti, %
- debitorlik qarzlari, %
- qamrov nisbati
- yalpi foyda nisbati
- operatsion xarajatlarning samaradorlik koeffitsienti.

Bundan tashqari, operatsion xarajatlar tarkibidagi eng katta xarajat moddalarining ulushini foiz sifatida belgilashingiz mumkin.

Biz tanlagan samaradorlik ko'rsatkichlari suv ta'minoti tizimi faoliyatining yillar davomida dinamikada samaradorligini tavsiflovchi o'ziga xos mezonlardir. Ko'rsatkichlar va maqsadlar to'plami bilan tavsiflangan suv ta'minoti tizimi faoliyati to'g'risidagi hisobotlar har yili tayyorlanishi mumkin, ammo ba'zi ko'rsatkichlar bo'yicha boshqa davriylik bo'lishi mumkin, masalan, suv sifati talablariga muvofiqligi to'g'risida oylik hisobotlarni tayyorlash kerak bo'lishi mumkin.

Shuni ta'kidlash kerakki, har bir ko'rsatkich ma'lum bir maqsad bilan bog'liq bo'lishi kerak. Maqsadli indikatorlar belgilangan sanaga qadar erishilishi kutilayotgan ishlashning istalgan darajasini belgilaydi. Maqsadlarga erishish muntazam ravishda o'lchanishi va muntazam ravishda monitoring qilinishi va tegishli tashkilotning yuqori rahbariyatiga xabar qilinishi kerak. Hisobot jarayoni strategik rejalashtirish va tuzatuvchi harakatlar bo'yicha qaror qabul qilish uchun tegishli ma'lumotlar bilan ko'rsatma berishi kerak. Faoliyatning asosiy ko'rsatkichlari va tegishli maqsadlarni o'lchash va ular bo'yicha hisobot berishning afzalligi suv ta'minoti tizimi, sanoatning boshqa korxonalari kabi, barcha manfaatdor tomonlar, shu jumladan korxonaning o'zi tomonidan ish faoliyatini muntazam monitoring qilish imkoniyatini beradi. Agar kelishilgan maqsadlarga erishishda erishilgan yutuqlar ushbu maqsadlarga erishishda muammolarni ko'rsatsada, korxonada vaziyatni o'z vaqtida to'g'irlash uchun tezkor choralar ko'rish imkoniyatiga ega.

Har bir ko'rsatkich uchun bitta o'lchash metodologiyasi tanlangan, ammo o'lchashning boshqa shakllari mumkin: Oddiy, bir hil ko'rsatkichlarni aniqlash ham muhimdir. Suv ta'minoti boshqaruvi tomonidan boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun ma'lumotlarning mavjudligi va qulayligini ta'minlash uchun har bir maqsad bo'yicha ish faoliyatini yaxshilash to'g'risida hisobot berish shakli tartibga solinadi. Maqsadlarni belgilash tizimlari maqsadlarni belgilash vaqtida korxonada rahbariyati uchun mavjud bo'lgan aniq va dolzarb ma'lumotlarga asoslanadi.

Shunday qilib, suv va kanalizatsiya korxonalarining boshqaruv ma'lumotlariga qo'yiladigan asosiy talablar idrok etish va keyingi tahlil qilish uchun ma'lumotlarning soddaligi va foydalanish imkoniyatidir. Shuningdek, u boshqaruv ma'lumotlarining sifat va miqdoriy, moliyaviy va moliyaviy bo'lmagan tarkibini ochib berishi kerak, bunda suv

ho'jaligi korxonasi faoliyatini monitoring qilish va aniqlangan salbiy omillarni bartaraf etish choralari ko'rish uchun ko'rsatkichlar ham ochib beriladi.

Beshinchi bosqichda suv ho'jaligini boshqarish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni to'plash, qayta ishlash va taqdim etishni ta'minlaydigan bunday axborot tizimini eskirish ko'zda tutilgan. Ushbu bosqichda xarajatlar, daromadlar va ushbu biznes segmentiga investitsiya qilingan mablag'larni nazorat qiluvchi menejerlar boshchiligidagi mas'uliyat markazlarini - tashkilotning tarkibiy bo'linmalarini ajratish talab etiladi.

Ushbu bo'limda suv ta'minoti tizimining biznes funksiyasini aniqlashda javobgarlik markazlari va tashkiliy tuzilmani tahlil qilish va yangi moliyaviy menejmentni ishlab chiqish muhim. SHunday qilib, ushbu korxonada moliyaviy javobgarlik markazlari quyidagilar bo'ladi: suv ta'minoti korxonasining asosiy faoliyatiga bevosita xizmat ko'rsatadigan barcha ishlab chiqarish ob'ektlari, texnik bo'lim, kimyoviy va bakteriologik - dispetcherlik xizmati, garaj va mexanik ta'mirlash ustaxonasi, suv ta'minoti nazorati bo'limi, abonent bo'limi, moliyaviy hisob va moliyaviy hisobot bo'limi (buxgalteriya bo'limi), ta'minot bo'limi, rivojlanishni rejalashtirish va iqtisodiyot bo'limi. Ushbu biznes segmentlarining har biri buxgalteriya hodisalarini qayd qiladi va u ushbu hodisa uchun javobgar bo'lgan shaxslar tomonidan, ya'ni u sodir bo'lgan moliyaviy hisobot bilan bog'liq holda amalga oshirilishi kerak. Qoida tariqasida, bunday shaxslar tarkibiga tarkibiy bo'linmalarining rahbarlari va moliyaviy javobgar shaxslar kiradi. Biz tomonidan tavsiflangan biznes jarayonlari va biznes funksiyalari bajarilgan ishning u yoki bu bosqich uchun javobgarlikni taqsimlaydi va shu bilan nazoratni kafolatlaydi. Agar ular bajarilmasa, maqsadli ko'rsatkichlar yaqnlashadi yoki hisobot berish muddatlari bajarilmasa, jarayonlar aybdor yoki ularni amalga oshirish uchun mas'ul shaxslar hisoblanadi.

Ta'kidlash joizki, moliyaviy mas'uliyat markazlarining tashkil etilishi kelajakda turli darajadagi byudjetlar bo'yicha mas'uliyat rejalashtirishini o'rnatishga yordam beradi.

Oltinchi bosqichda boshqaruv hisoboti tizimini ishlab chiqish zarur. Moliya direktori har oyda moliyaviy nazoratni ta'minlashga qaratilgan muayyan harakatlarni ko'rib chiqish, tasdiqlash va tasdiqlash uchun boshqaruv hisobotlarini va unga ilova qilingan matnli hisobotni ijroiya boshqaruv guruhiga taqdim etishi shart. Ushbu ma'lumotlar byudjet egalari tomonidan taqdim etilgan va boshqaruv hisobotlari shaklida jamlangan ma'lumotlarga asoslanadi. Boshqaruv hisobotlarida quyidagilar bo'lishi kerak: "Joriy faoliyatning biznes jarayonlari (suv ta'minoti, kanalizatsiya) bo'yicha foyda va zararlar to'g'risidagi hisobot). oy (chorak) uchun", "Biznes jarayonining daromadlari to'g'risida hisobot: oy (chorak) uchun suv ta'minoti (suv chiqarish)", "Biznes jarayonining bevosita operatsion xarajatlari to'g'risida hisobot: suv ta'minoti (suvni oqzish)) oy bo'yicha", "Biznes-jarayonda band bo'lgan xodimlar soni to'g'risida hisobot oy (yil) uchun suv ta'minoti (suv chiqarish)", "Biznes jarayonlari bo'yicha oylik debitorlik qarzlari to'g'risida hisobot" va boshqalar. Bu ijroiya boshqaruv guruhiga taqdim etiladigan hisobotlarning aniq to'plami emas, balki moliya rahbariyatiga moliyaviy yil davomida moliyaviy boshqaruv ma'lumotlarini tayyorlash va taqdim etish uchun muqobil variantlarni ko'rib chiqishga

yordam beradi. Boshqaruv hisobotlari rahbariyat ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda turli usullar bilan tuzilishi mumkin. Boshqaruv hisobotlari uzoq bo'lmisligi kerak, lekin ular tushunarli va ma'lumotli bo'lishi kerak. Taqdim etilgan misollar qo'llab-quvvatlovchi jadvallarni o'z ichiga oladi va ijroiya rahbariyati ko'rib chiqishi kerak bo'lgan asosiy og'ishlar va muammolarni qisqacha tushuntirish imkonini beradi.

Bunda rejalashtirilgan yoki byudjet va real ko'rsatkichlarni solishtirish tamoyilidan foydalaniladi. Ijroiya boshqaruv jamoasi qayta ko'rib chiqilgan prognozlar byudjet doirasida bo'lishini ta'minlashi va maqsadlarga erishish uchun zarur bo'lgan harakatlar to'g'risida boshqaruv qarorlarini qabul qilishi kerak. Ijroiya rahbariyati tomonidan tasdiqlanganidan so'ng, hisobotlar ko'rib chiqish uchun shahar/viloyat ma'muriyatiga topshirilishi mumkin.

Ham moliyaviy, ham boshqaruv hisobi talablariga javob beradigan hisoblar rejasini ishlab chiqmasdan turib, boshqaruv hisoboti tizimi haqida gapirish mumkin emas. Hisoblar rejasi moliyaviy ma'lumotlarni tahlil qlish va konsolidatsiya qlish, shuningdek, ichki yoki tashq foydalanuvchilar uchun ular bo'yicha hisobotlarni yaratish uchun barcha moliyaviy operatsiyalarni hisobga olish uchun asosdir. Moliyaviy va boshqaruv buxgalteriya hisobi ma'lumotlarini shakllantirish uchun buxgalteriya hisobi tuzilmasini ishlab chiqishda quyidagilarni hisobga olish kerak: moliyaviy ma'lumotlarga qo'yiladigan qonuniy talablar, (masalan, soliq hisoboti) byudjet organining topshirilishi xarajatlar, daromadlarni xizmatlarga taqsimlash, xizmatlar ko'rsatish jarayonlari va yordamchi ishlab chiqarish operatsiyalari xarajatlarni jismoniy ob'ektlarga va xarajatlar elementlariga (masalan, ish haqi, materiallar, elektr energiyasi va boshqalar) taqsimlash lozim.

Moliyaviy menejment kompyuter tizimlarida foydalanish uchun integratsiyalashgan va birlashtirilgan hisoblar rejasi tuzilmasini ishlab chiqish uchun direktorlar va byudjet egalari bilan birgalikda buxgalteriya hisobi va boshqaruv ma'lumotlariga talablarni belgilashi kerak. Ehtiyotkorlik bilan rejalashtirish juda muhim, chunki yangi hisoblar rejasini ishlab chiqish va amalga oshirish moliyaviy ma'lumotlarni to'plash va hisobga olish uchun keng qamrovli ta'sir ko'rsatadi. Hisoblar rejasi hisobot darajalari ierarxiyasini o'rnatish uchun foydali bo'ladi va tegishli dasturiy ta'minot yordamida standart va maxsus boshqaruv hisobotlarini tayyorlash mumkin. Suv ta'minoti tizimi moliyaviy xizmatlari integratsiyasi tuzilmasi hisobvaraqlar rejasi integratsiyalashgan buxgalteriya tizimiga mos ravishda ishlab chiqilishi kerak. Bunday hisobvaraqlar rejasining o'ziga xos xususiyati boshqaruv hisobi schyotlari, nazorat schyotlari bilan bevosita yozishmalarning mavjudligidir. Bunday hisobvaraqlar rejasining shubhasiz afzalligi operatsiyalarning asosiy faoliyat turlari va mas'uliyat markazlari tomonidan darhol aks ettirilishi bo'ladi.

XULOSA

Suv ta'minoti va kanalizatsiya korxonalarida boshqaruv (ichki) tahlil tizimini yaratishning asosiy vazifasi boshqaruv tahliliy hisoboti asosida korxonaning moliyaviy-xo'jalik faoliyatini baholash va uni takomillashtirish, kamchiliklarni aniqlash va bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqshdan iborat. Boshqaruv hisobi tizimini shakllantirishning oxirgi, sakkizinchi bosqichi moliyaviy rejalashtirish tizimini qurish bilan belgilanadi. Suv ta'minoti va kanalizatsiya korxonalarida amaliyoti shuni ko'rsatadiki, asosiy e'tibor mahalliy yoki mintaqaviy hokimiyat organlariga tasdiqlash uchun taqdim etilgan tariflar bo'yicha takliflarni asoslash uchun tuzilgan qisqa muddatli (joriy) moliyaviy rejalarga qaratilgan. Ushbu jarayonni boshlash uchun turtki odatda asosiy xarajatlarning (masalan, sotib olingan suv, elektr energiyasi) ko'payishi hisoblanadi va bu rejalashtirish tasdiqlangan yillik moliyaviy rejalashtirish jadvali doirasida amalga oshirilmaydi, bu ikkala qisqa muddatli xarajatlarni tayyorlashni nazarda tutadi va uzoq muddatli moliyaviy rejalar tuzishni taqozo etadi.

Shu sababli, ushbu bosqichning maqsadi rejalashtirish doimiy jarayon bo'lishi kerakligiga erishishdir va moliyaviy rejalashtirish bu ma'noda bundan mustasno emas. Joriy moliyaviy monitoring jarayonida moliyaviy rejalarning bajarilishi yoki bajarilmasligi aniqlanadi. Monitoring rejalashtirish jarayonining muhim qismidir, chunki monitoring natijalari rejani doimiy ravishda takomillashtirish uchun ishlatiladi. Har qanday yaxshi boshqariladigan korxonada rejalashtirishning asosiy bosqichlari va tadbirlarini belgilaydigan, mas'uliyatni belgilaydigan, natijalar va rejalar va hisobotlarni taqdim etish muddatlarini ko'rsatadigan kelishilgan jadval va harakatlar rejasi bo'lishi kerak.

Moliyaviy rejalashtirishni alohida-alohida amalga oshirish mumkin emas va korxonada tomonidan amalga oshiriladigan boshqa rejalashtirish tadbirlarini hisobga olish kerak. Bunday chora-tadbirlar, birinchi navbatda, tarkibiy bo'linmalar faoliyati uchun byudjetni rejalashtirish tizimini va korxonada faoliyati uchun jamlanma byudjetni rejalashtirish tizimini ishlab chiqishni o'z ichiga oladi. Suv ta'minoti va kanalizatsiya korxonalarida tahlil va rejalashtirish tizimini tashkil qilish uchun korxonada byudjetlari tizimini yaratish kerak.